

3. Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів / За ред. Б.М. Данилишина. – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.
4. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону (на прикладі Волинської області): Монографія / Хвесик М.А., Горбач Л.М., Вишневська Н.В., Хвесик Ю.М.. – К.: Кондор, 2004. – 376 с.
5. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. Б.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2004. – 1440 с.
6. Сергеева Л.Н. Моделирование поведения экономических систем методами нелинейной динамики (теории хаоса). – Запорожье: Запорож. гос. ун-т, 2002. – 227 с.

УДК 351.863

Ю.В. ТКАЧЕНКО
Черкаський державний технологічний університет

МЕХАНІЗМ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Економічна безпека є основою такого стану економіки країни, що забезпечує стабільність її функціонування в режимі розширеного відтворення й мінімізацію впливу зовнішніх і внутрішніх негативних факторів. Централізована система управління базувалася на доктрині детермінованого розвитку економіки, обумовленої директивними рішеннями, що ідеологічно виключало виникнення кризових економічних ситуацій, а отже, і загроз економічної безпеки. Очевидні помилки в процесі реформування політичної й соціально-економічної системи призвели до загострення багатьох проблем й ослаблення економічної безпеки регіону. Актуальність постановки проблеми гарантування економічної безпеки регіону переконливо простежується через набуття регіоном нової стратегічної ролі, для якого економічна безпека є основою виживання й розвитку в умовах прагнення держави інтегрувати свої економіки із країнами Західної Європи.

Проблемам гарантування економічної безпеки регіону присвячено значну кількість праць, дослідження вчених Абалкіна Л.І., Архипова А.І., Богданова І.Я., Варналія З.С., Гальчинського А.С., Геєця В.М., Глазьєва С.Ю., Данилишина Б.М., Єрмошенка М.М., Жаліла Я.А., Пастернак-Таранушенка Г.А., Тамбовцева В.Л., Чернюк Л.Г. та ін. Проте, незважаючи на зростання наукового інтересу до проблем гарантування економічної безпеки, в сучасній науці ці питання є недостатньо вивчені. Про це свідчить відсутність єдиного погляду на визначення терміна *економічна безпека*; практично не досліджене питання особливостей гарантування економічної безпеки різних рівнів економічної системи суспільства – регіонів України і сфер економіки.

Метою даної статті є визначення механізму та основних інститутів гарантування економічної безпеки регіону.

Існує дві основні позиції стосовно того, ким і як повинна гарантуватися економічна безпека. Перша позиція ґрунтується на тому, що економічна безпека має визначатися насамперед ефективністю власне економіки. Іншими

словами, безпеку економіки поряд із захисними заходами, які здійснюються державою, гарантують: висока продуктивність праці, якість продукції, конкурентоспроможність тощо. Друга позиція полягає в тому, що гарантування економічної безпеки повинне здійснюватися системою економічних, політико-правових і державних інститутів, що включають як правову інфраструктуру, так і систему державних органів і спеціальних структур управління.

Проблема гарантування економічної безпеки країни відноситься до прерогативи держави. Це одна з тих проблем суспільства, які визначають необхідність існування держави. У цій сфері, як підкреслює академік Л. Абалкін, „вищий борг держави, його ключова функція полягають у тому, щоб забезпечувати стабільність суспільства, його самозбереження й розвиток, відбити можливі загрози безпеки країни. При цьому вирішальне значення має попередження небезпек, що тільки зароджуються, а не пасивне слідування за подіями” [1, с. 12]. Даний підхід може бути реалізований на практиці лише через систему показників економічної безпеки, що дозволяють вчасно і максимально об’єктивно оцінити ситуацію, спрогнозувати її подальший розвиток і розробити комплекс заходів щодо її нормалізації.

Мета процесу гарантування економічної безпеки в Україні – забезпечення такого розвитку економіки, при якому б створювалися прийнятні умови для життя й розвитку особистості, соціально-економічної і військово-політичної стабільності суспільства і збереження цілісності держави, успішного протистояння впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Отже, основне завдання економічної безпеки – не допускати без особливих причин дій, що обмежують самоорганізацію і саморегулювання економіки, і сприяти стабілізації передбачуваності в економіці за допомогою діагностики найбільш значних для неї явищ і процесів. Крім того, вона повинна забезпечувати функції, покликані зберегти заданий стан економіки, її поточну життєздатність, розвиток, націлювати відповідальні державні органи на вміння оцінити загрози та їх можливі наслідки, а також вироблення й вживання адекватних заходів щодо їхнього попередження або компенсації.

Діяльність держави із гарантування економічної безпеки здійснюється на основі єдиної державної стратегії. Основою для формування останньої в сфері економічної безпеки є концепція національної безпеки [2]. Державна стратегія економічної безпеки повинна здійснюватися відповідно до інтересів і пріоритетів суспільства й держави і бути спрямованою на досягнення загальних цілей національної безпеки.

Вектором економічної і в цілому національної стратегії розвитку має бути ідеологія розвитку (система наукових поглядів, що включає економіку, філософію, соціологію, геополітику, політологію), яка враховує стратегічні пріоритети, національні інтереси, внаслідок чого загрози безпеки зводяться до мінімуму. Реалізації стратегії здійснюються за допомогою використання інститутами державної влади системи конкретних економічних, правових, адміністративних заходів і механізмів впливу, сконструйованих на основі якісних індикаторів і кількісних показників.

Слід зазначити, що економічна безпека гарантується як економічними методами, так і засобами неекономічного характеру: політичними, військовими й іншими. Не менш важливим є те, що економічна оцінка загроз безпеки в будь-яких сферах забезпечує універсальний підхід, даючи можливість кількісно оцінити збиток і на цій основі визначити систему пріоритетів.

Таким чином, розглядаючи економічну безпеку, переводячи дану проблему в площину національних інтересів й економічних індикаторів, необхідно враховувати людський фактор. На нашу думку, основним орієнтиром у процесі гарантування економічної безпеки країни повинні виступати економічні інтереси особистості, економічна захищеність (безпека) кожного громадянина суспільства.

На сьогодні, до соціально-економічних інститутів, що сприяють тією чи іншою мірою гарантуванню економічної безпеки на всіх рівнях управління, можна віднести економічні, політичні й суспільні органи й структури.

Крім цього, виділяють кілька рівнів, що утворюють систему державних органів і відомств, зайнятих у межах власної компетенції проблемами економічної безпеки [3]:

- органи законодавчої влади, які визначають на рівні законів основні напрями й механізми гарантування економічної безпеки;
- органи виконавчої влади, що визначають стратегію гарантування економічної безпеки та її реалізацію на рівні економічної політики;
- судові органи, які забезпечують дотримання законів у цій сфері, і прокуратура, що здійснює правовий контроль за їхнім виконанням;
- державні інститути, які виконують адміністративно-правові й правоохоронні функції (митний, податковий і антимонопольний контроль, режим міграції населення, охорона екології, служба МНС);
- наукові колективи, що займаються дослідженням проблем гарантування економічної безпеки в теоретичній, методологічній і практичній площинах.

Схема гарантування економічної безпеки регіону в сучасних умовах має такий вигляд (рис.).

Ключовим фактором, покликаним забезпечити економічну безпеку регіону, є ефективно діюча законодавча база. Ми погоджуємося з думкою Іпполітова К.Х., який вважає, що складність ситуації в гарантуванні економічної безпеки регіону полягає не тільки в розладнаності господарського механізму, системи управління ним, але й у відсутності цілісного правового підходу до вирішення цієї проблеми [4, с. 24].

Основні недоліки сучасної правової бази гарантування економічної безпеки полягають у наступному:

- по-перше, чинне законодавство не стало цілісною системою норм, що забезпечують ефективний захист інтересів особистості, суспільства й держави від нових видів загроз їх економічної безпеки, наприклад, від підриву конкурентоспроможності підприємств, корупції, промислового шпигунства, фінансових махінацій і т.д.;

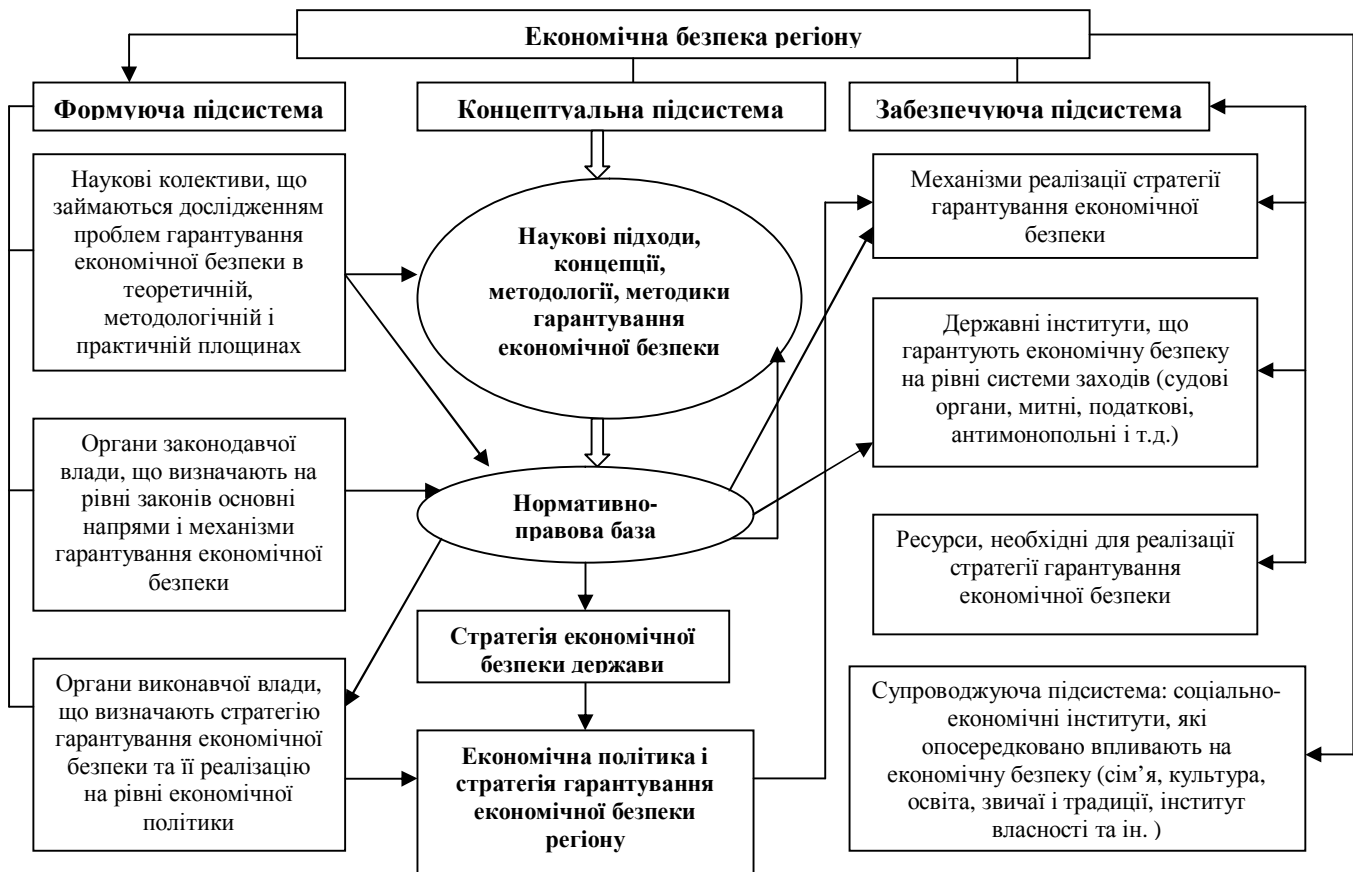

Рисунок. Концептуальна схема економічної безпеки регіону

- по-друге, повільне усунення прогалин у законодавстві призводить до заповнення цих „порожнеч” актами місцевих органів державної влади, що часто суперечать законам;
- по-третє, незавершене нормативне забезпечення організації й діяльності суб’єктів гарантування економічної безпеки, особливо на мезорівні;
- по-четверте, істотний розрив між правовою базою й економічними реаліями, тобто відсутні механізми реалізації законодавства.

Досліджуючи вплив загроз на економічну безпеку регіону, варто враховувати аспект позитивного впливу загроз і небезпек. Позитивний аспект впливу, на нашу думку, поєднаний зі необхідністю реагування на загрози і, відповідно, адаптації регіону до нових умов, що приводить до його саморозвитку. Таким чином, можна припустити, що небезпека переростає в загрозу в тому випадку, коли в системі відсутній захисний механізм, здатний запобігти реалізації загрози.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що Україна проходить етап формування інститутів і механізмів, здатних гарантувати економічну безпеку держави, суспільства, особистості.

Економічна безпека держави безпосереднім чином залежить від економічної безпеки регіонів і навпаки. Проблема економічної безпеки має важливий аспект – забезпечення ефективного управління при проведенні регіональної політики. У рамках нової регіональної політики регіонам надане

право самостійно вирішувати питання освоєння і використання природних ресурсів розвитку галузей економіки, ринкової інфраструктури і т.д. за умови збереження єдиного військово-політичного і соціально-економічного простору, забезпечення безперешкодного переміщення людей, товарів, сировини тощо.

Безпосередньо гарантують економічну безпеку регіону обласні органи влади (законодавча, виконавча, судова). Саме через систему цих органів можливо ефективно впливати на господарські процеси в області з метою захисту економічних інтересів регіону. Однак у зв'язку з тим, що регіон є елементом складної соціально-економічної системи – держави, значна частина економічних процесів, що відбуваються на його території, регулюється державними органами влади.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що Україна проходить етап формування інститутів і механізмів, здатних гарантувати економічну безпеку держави, суспільства, особистості.

Література

1. Абалкин Л.И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 12.
2. Концепція національної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gska2.rada.gov.ua>.
3. Шлемко В.Т., Білько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. – К.: НІСД, 1997. – 144 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.
4. Ипполитов К.Х., Лепский В.Е. Подходы к формированию концепции и доктрин национальной безопасности России // Мир и безопасность. – 2002. – № 6. – С. 24–27.

УДК 332.122 : 379.84

Г.І. ТРІЛЛЕНБЕРГ

Тернопільський національний економічний університет

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ – ШЛЯХ ДО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ

Основна мета розвитку рекреаційного комплексу – задоволення потреб населення в оздоровленні, відтворенні робочої сили та зростанні добробуту. Чим вищі темпи соціально-економічного розвитку, тим динамічнішими є людські потреби, у тому числі рекреаційного характеру. Адже вони впливають на зміцнення здоров'я населення, гармонійний розвиток особистості.

Проблеми формування та функціонування рекреаційного комплексу в Україні є особливо актуальними, враховуючи, що в нашій державі в цілому і практично в кожному регіоні спостерігається тенденція погіршення стану здоров'я населення (нині здоровим себе вважає лише 26% населення, тоді як 1990 р. – понад 62%), перевищення смертності над народжуваністю.

Саме тому питання розвитку рекреаційного комплексу досліджує багато фахівців. Серед них варто виділити роботи В. Азара, В. Багрової, О. Бейдика,